

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Tòraqulova Nigina Xidir qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

6.24 guruh talabasi

Anonatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish xususiyatlariga bag'ishlangan. Maqolada pedagogik nazariyalar (Vygotskiy, Piaget, Montessori) asosida bilim, ko'nikma va malakani rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim berish va mustahkamlash metodlari, ko'nikma va malakalarni shakllantirish usullari, hamda baholash va monitoring mexanizmlari batafsil tahlil qilingan. Maqola pedagoglarga boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan samarali ishlash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi va innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, bilim, ko'nikma, malaka, pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar.

Boshlang'ich ta'lim shaxsning umumiy rivojlanishida eng muhim bosqich hisoblanadi. Shu davrda o'quvchilar nafaqat bilim egallaydi, balki turli ko'nikmalar va malakalarni shakllantiradi. Bilim — o'quvchining dunyoqarashi va tafakkurini boyituvchi asos, ko'nikma esa amaliy faoliyatni to'g'ri amalga oshirishni ta'minlovchi vosita, malaka esa bilim va ko'nikmalarni mustahkamlab, ularni kundalik hayot va ijodiy faoliyatda qo'llash qobiliyatidir.

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha nazariy va amaliy asoslarni o'rganadi. Ushbu maqolada ushbu jarayonning xususiyatlari, metod va usullari, shuningdek, ularni baholash mexanizmlari batafsil yoritiladi.

Nazariy asoslar

Pedagogik nazariyalar

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishda Vygotskiy, Piaget, Montessori kabi olimlarning yondashuvlari muhim ahamiyatga ega.

Vygotskiy nazariyasiga ko'ra, o'quvchining bilimini shakllantirish ijtimoiy muloqot orqali sodir bo'ladi. U "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasini taklif qiladi, ya'ni o'quvchi o'zi mustaqil qila olmaydigan ishlarni pedagog yoki hamkasblar yordamida amalga oshiradi.

Piaget o'quvchilarning aqliy rivojlanish bosqichlarini ta'kidlaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari konkret amaliyot orqali o'rganadi, shuning uchun darslarda vizual va amaliy mashg'ulotlar ko'proq qo'llanilishi lozim.

Montessori yondashuvi esa o'quvchining mustaqilligi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu metod o'quvchilarga tanlash va o'z faoliyatini boshqarish imkonini beradi.

O'quvchilarning yosh xususiyatlari

Boshlang'ich sinf o'quvchilari 6–10 yosh oralig'ida bo'ladi. Bu davrda ular quyidagi xususiyatlarga ega:

Bilim olishga qiziqish yuqori, ammo diqqatini uzoq vaqt jamlay olmaydi.

Ko'p narsani amaliy faoliyat orqali o'rganadi.

Nutqi va muloqoti rivojlanmoqda, shu bois til yordamida bilimni egallash muhim.

Ijtimoiy ko'nikmalar shakllanmoqda, do'stlar bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Bilim, ko'nikma va malakani shakllantirish tamoyillari

Bosqichlilik: bilimlar va ko'nikmalar osondan murakkabga qarab berilishi kerak.

Takroriylik va mustahkamlash: yangi bilimlarni amaliy mashqlar orqali mustahkamlash.

Faollik: o'quvchi faol ishtirok etishi shart, passiv tinglash yetarli emas.

Individual yondashuv: har bir o'quvchining imkoniyatlari va qobiliyatiga moslashtirilgan ta'lim.

Bilimni shakllantirish xususiyatlari

Bilim tushunchasi va turlari

Bilim — o'quvchining dunyoqarashi va tafakkurini boyituvchi, faktlar, tushunchalar, qonuniyatlar to'plami. Boshlang'ich ta'limda bilim quyidagi turlarga bo'linadi:

Nazariy bilim: ma'lumotlar va tushunchalarni bilish.

Amaliy bilim: ma'lum bir faoliyatni amalga oshirish qobiliyati.

Tajriba asosidagi bilim: real hayotiy vaziyatlarda qo'llanadigan bilim.

Bilim berish metodlari

Izohlash metodi: pedagog tushuntirish orqali bilim beradi.

Demonstratsiya: vizual ko'rsatmalar, eksperimentlar, model va diagrammalar.

Amaliy mashqlar: o'quvchilarni faol ishtirokiga jalb etadi.

Bilimni mustahkamlash

Qayta takrorlash va amaliy mashqlar orqali bilimlarni mustahkamlash.

Pedagogik o'yinlar yordamida bilimlarni qiziqarli shaklda berish.

Interaktiv texnologiyalar: slaydlar, animatsiyalar, raqamli darsliklar.

Ko'nikmalarni shakllantirish

Ko'nikma tushunchasi

Ko'nikma — o'quvchining bilimni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyati. Boshlang'ich ta'limda ko'nikmalar quyidagi turlarga bo'linadi:

Harakat ko'nikmalari: yozuv, rasm chizish, amaliy ishlar.

Aqliy ko'nikmalar: masalalar yechish, muammolarni tahlil qilish.

Ijtimoiy ko'nikmalar: hamkorlik, muloqot, jamoa bilan ishlash.

Ko'nikmalarni rivojlantirish usullari

Masalalarni yechish va loyiha ishlari.

Guruh ishlari va hamkorlik faoliyati.

Mustaqil ishga rag'batlantirish.

Ko'nikmalarni amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlash

Amaliy mashg'ulotlar orqali harakat va aqliy ko'nikmalarni birlashtirish.

O'quvchilarga mustaqil faoliyat orqali tajriba orttirishga imkon yaratish.

Malakalarni shakllantirish

Malaka tushunchasi

Malaka — bilim va ko'nikmalarni mustahkamlab, ularni hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyati.

Malakalarni rivojlantirish usullari

Amaliy mashg'ulotlar va loyihalar.

Hayotiy vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llash.

Innovatsion metodlar: digital vositalar, interaktiv o'yinlar.

Mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv

O'quvchilarga muammoni hal qilishda mustaqil fikrlash imkoniyati berish.

Ijodiy yondashuvni rag'batlantirish: hikoya yaratish, rasm chizish, loyihalar.

Baholash va monitoring

Bilim, ko'nikma va malakalarni baholash

Formativ baholash: dars davomida o'quvchilar faoliyatini kuzatish.

Summativ baholash: dars yakunida natijalarni tekshirish.

Amaliy mashg'ulotlar va testlar yordamida baholash.

Individual rivojlanish monitoringi

Har bir o'quvchining rivojlanish kartalari.

Bilim, ko'nikma va malaka darajasini kuzatish.

Xulosa va tavsiyalar

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish — murakkab, lekin samarali jarayon. Pedagoglar quyidagilarga e'tibor berishi lozim:

1. O'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos metodlarni tanlash.
2. Bilim va ko'nikmalarni amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlash.
3. Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rag'batlantirish.

4. Innovatsion texnologiyalar va pedagogik o‘yinlardan foydalanish.

5. Baholash va monitoring tizimini samarali tashkil etish.

Kelajakda boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi rivojlanishi o‘quvchilarning shaxsiy salohiyatini to‘liq ochishga qaratilgan usullarni yaratishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L.S. O‘quvchilarning psixologik rivojlanishi va yaqin rivojlanish zonasi. Moskva: Pedagogika, 1978.
2. Piaget, J. Bolalar psixologiyasi. Moskva: Progress, 1981.
3. Montessori, M. Bolalarning ta’limi va tarbiyasi. Rim: Montessori Press, 1967.
4. Сергеева, Н.А. Начальная школа: теория и практика. Санкт-Петербург: Питер, 2010.
5. Алимов, Ш. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
6. Зимняя, И.А. Psixologiya i pedagogika detey molodshogo vozrasta. Moskva: Vldos, 2003.
7. Ускова, Л.Н. Innovatsion texnologiyalar boshlang‘ich ta’limda. Moskva: Akademiya, 2018.
8. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim Vazirligi. Boshlang‘ich ta’lim dasturi. Toshkent, 2020.